

Engbert Schut: Van antisemitisme heb ik in beide dorpen weinig vernomen

Historicus publiceert boek over joodse gemeenschap in Pekela

■ PEKELA – Hoeveel is er nog bekend van de geschiedenis van de joden in Oost-Groningen. Natuurlijk, Winschoten was een jodenstad. Maar hoe zat het in de omringende dorpen? In de beide Pekela's bijvoorbeeld? Engbert Schut, historicus en werkzaam op het Groninger Rijksarchief, hoopt wat meer licht in de duisternis te brengen. Vandaag wordt zijn boek 'Geschiedenis van de joodse gemeenschap in de Pekela's 1683-1942' aangeboden aan J.S. Jacobs, opperabin van Noord-Nederland. Dit gebeurt in de synagoge van de Nederlands Israëlitische gemeente in Groningen.

Door **Marcel Looden**

De 43-jarige Schut, afkomstig uit Emmen, ging zich pas op latere leeftijd met de geschiedbeoefening bezighouden. Na allerlei omzwervingen en avondopleidingen volgde hij de archiefschool en ging hij werken op het Rijksarchief in Groningen. Van 1981 tot 1985 studeerde hij nieuwste geschiedenis aan de

Rijksuniversiteit. In die periode kwam hij in aanraking met het wel en wee van de joden in de provincie.

„De Vey Mestdagh Stichting houdt zich al sinds 1968 bezig met het bestuderen van de joodse gemeenschappen in de verschillende plaatsen. Ik kwam met die stichting in aanraking en ben me er toen voor gaan interesseren”. Schut studeerde uiteindelijk af op de joodse geschiedenis in de stad Groningen.

Smaak te pakken

Hij kreeg de smaak te pakken en besloot vijf jaar geleden zich te gaan richten op de beide Pekela's. Zijn werk loopt tot 1942 en gaat dus niet in op de gruwelijke momenten van de Holocaust. „Een tijdje geleden is er ook een boek over de joden in Pekela verschenen van mevrouw Koeman. Zij besteedt al heel wat aandacht aan de oorlog, vandaar dat ik me meer heb gericht op de periode ervoor”.

De historicus verslond de nodige vakliteratuur, bestudeerde de bronnen en vooral het oud-rechterlijke archief in Groningen en kwam te-

recht in 1683. Toen vestigden de eerste joden zich in Pekela. Wat ouderdom betreft, komt het dorp daarmee op de tweede plaats, na Appingedam. „In dat jaar heeft Siemon de Pol voor zich en zijn gezin een vergunning gevraagd om zich in Pekela te vestigen. Iedereen had zo'n vergunning nodig, maar voor joden golden wel speciale regels. De Pol was een koopman”.

Drie eeuwen

De Pol was het eerste schaap en daarna volgden er velen. Het hoogtepunt lag rond 1870, toen er ruim vierhonderd joden in Pekela woonden en werkten. Driehonderd in Oude en een dikke honderd in Nieuwe Pekela. „Dat aantal is na 1900 steeds meer gedaald. Er kwamen minder kinderen, relatief veel joden bleven ongehuwd. De grootste oorzaak was, dat velen naar het westen gingen. In 1930 waren er nog 111 joden. Tot aan de oorlog is dat aantal niet veel gedaald. De mensen zijn dus niet weggegaan uit angst voor de Nazi's. Tijdens de oorlog zijn er natuurlijk heel wat verdwenen. In 1945 waren er nog maar twaalf over”. De enige zichtbare herinnering

aan de joodse gemeenschap in Pekela is anno 1991 nog de begraafplaats. Schut ploegde dus bronnenmateriaal uit bijna drie eeuwen door. Van antisemitische uitingen kwam hij vrijwel niets tegen. „Nu kom je in bronnen ook weinig over dat soort zaken tegen. Je leest wel van ruzies en rechtszaken, maar antisemitisme, nee...”.

Het boek verschijnt vandaag in de reeks van de Stichting Groninger Historische Publikaties en als deel zeven van de serie 'Bouwstoffen voor de geschiedenis van de joden in Groningen'. Deze laatste serie wordt verzorgd door de Vey Mestdagh. „Er wordt nu ook al gewerkt aan een volgend deel over Stadskanaal. Winschoten komt ook nog aan de beurt. Nee, daar ga ik me niet mee bezighouden. Zo'n geschiedenis zal heel wat onderzoek vragen”.

Schut heeft al wel een nieuw project op het oog. Hij wil nog verder spitten in de levensomstandigheden van het 'Uitverkoren Volk' in de stad Groningen. Uiteindelijk hoopt hij hiermee te promoveren.